

Gemeentebreed

Huisbezoek

E.J. Oostland

Huisbezoek. Een jaarlijks terugkerend fenomeen in heel veel gemeenten. Ouderlingen zijn er druk mee, proberen in redelijke tijd de hele wijk ‘door’ te komen. Voor veel gemeenteleden is het de enige, of één van de weinige echte ontmoetingen met hun ambtsdrager. En mee daarom ligt er vaak een stukje spanning op het huisbezoek.

Wat is eigenlijk huisbezoek? Waar komt het vandaan? Is het terecht, dat we anno 2004 nog altijd deze vorm kennen, of moeten we vandaag de dag zoeken naar andere vormen van pastoraal naar elkaar omzien?

Zomaar wat vragen over het huisbezoek, en daarom reden genoeg om even bij dat huisbezoek stil te staan.

Het woord ‘huisbezoek’ komen we in onze kerkelijke papieren (voor het gemak neem ik de belijdenissen, de formulieren en de KO maar even samen) maar weinig tegen.

Je zou verwachten dat het formulier voor bevestiging van ouderlingen en diakenen (GEREFORMEERD KERKBOEK, p. 550) het huisbezoek zou noemen, maar bij de taak van ouderlingen lezen we: ‘Zij bezoeken trouw de leden van Christus’ gemeente, om hen met het Woord van God te vertroosten, te vermanen en te onderwijzen’ Dus niets over een jaarlijks huisbezoek.

Opvallend genoeg komen we het woord ‘huisbezoek’ wel tegen bij de diakenen: de diakenen zullen zich door huisbezoek van de moeiten op de hoogte stellen en de leden van de gemeente tot hulpbetoon opwekken. Het is overigens maar de vraag, of huisbezoek hier als technische term gebruikt wordt, of dat hierbij gewoon bedoeld wordt: bezoek aan huis. Het onderwerp diaconaal huisbezoek laat ik hier verder rusten.

De Kerkorde kent wel huisbezoek. In art. 21 lezen we: de ouderlingen leggen zo dikwijls huisbezoek af als goed is voor de opbouw van de gemeente, tenminste eenmaal per jaar.

En daarmee zijn we terechtgekomen bij het vertrouwde huisbezoek, eenmaal per jaar. Keurig omschreven in de KO, en eerlijk gezegd denk ik dat het minimum van eenmaal per jaar bijna altijd ook het maximum is. Hoeveel broeders en zusters krijgen vaker dan eenmaal per jaar huisbezoek? Als ouderling ben je al blij als aan het eind van het seizoen, naast al het andere werk, ook de huisbezoeken weer allemaal konden worden afgelegd.

Huisbezoek en avondmaal

Tenminste eenmaal per jaar (KO) en trouw bezoeken (bevestigingsformulier).

Dat is dus het weinige dat we lezen we over het reguliere bezoek aan huis, waarbij ‘trouw bezoeken’ door elke ouderling en kerkenraad verschillend zal worden opgevat.

In de oude editie van de KO (in 1978 heeft er een herziening plaatsgevonden) lezen we over de taak van de ouderlingen meer. Daar staat, dat ‘de ouderlingen ... bezoeking doen, naar dat de gelegenheid des tijds en der plaats tot stichting der gemeente, zo voor als na het Nachtmaal, kan lijden’

Als je door het oude taalkleed heen leest, dan valt op: ambtelijk bezoek, zowel voor als na het avondmaal. Uitgaande van een minimum aantal van vier keer avondmaal per jaar dus acht bezoeken! En het Convent van Wezel (1568) gaat nog verder: liefst elke week zou er huisbezoek moeten plaatsvinden! Tien jaar later bleek dat al een onmogelijkheid, en vanaf de synode van 1586 geldt de bepaling: voor en na het avondmaal.

Bezoek aan huis is dus heel lang gekoppeld geweest aan het avondmaal. En als je het huisbezoek met Calvijn ziet als een concrete vorm van de oefening van opzicht en tucht over de gemeente, dan past dat ook goed, juist bij het avondmaal. Hoe sta je tegenover de Here en zijn dienst, en zijn er belemmeringen die uit de weg moeten (voorbereiding) en: wat doe je met Gods genade, leef je daaruit (vrucht van het avondmaal)?

Wij zijn de koppeling huisbezoek-avondmaal kwijtgeraakt, en ik denk hoofdzakelijk om praktische overwegingen. Voor de meeste ouderlingen zal het ondoenlijk zijn om met zo'n regelmaat de gemeenteleden te bezoeken, zeker als je ook nog vaker dan viermaal per jaar het avondmaal viert. Toch zou het wel weer eens goed zijn, om voorafgaand aan een viering de wijk in te gaan, en met elkaar, vanuit het formulier, te spreken over het avondmaal. Hoe ga je aan, wat is zondebesef, wat doet Christus en hoe mag je met Hem weer verder? Je hebt dan een directe aanleiding (avondmaal) en een concrete handreiking (formulier) om heel persoonlijk en concreet te spreken. Misschien nog wel makkelijker dan op het reguliere huisbezoek.

Eerste taak

Huisbezoek, al dan niet rond het avondmaal, heeft in de gereformeerde kerken terecht een belangrijke plaats gekregen. Calvijn voerde het in, als vervanging van de biecht. Was er bij de biecht de beweging van het gemeentelid naar de predikant toe, bij het huisbezoek is dat juist andersom. Geregelde aandacht bij de gelovigen in hun eigen, concrete leven. Christus zoekt mensen op in hun eigen, persoonlijke bestaan, en daarvoor gebruikt Hij ambtsdragers.

Terecht noemt het bevestigingsformulier dat werk als eerste taak van ouderlingen: bezoeken, om te vertroosten, te vermanen en te onderwijzen. Het Woord van God komt naar je toe, en zo komt Christus naar je toe. Toegesneden en persoonlijk. Het zou m.i. dan ook geen goede zaak zijn, als ouderlingen alleen nog maar de taak van toeruster en coach op de achtergrond kregen, waarbij zij anderen aansturen in een pastorale taak.

Helaas is de praktijk in sommige gemeenten dat er zo weinig ouderlingen te vinden zijn, dat er wel nagedacht moet worden over een andere opzet van het pastorale werk. Jaarlijks huisbezoek, en dat is al een minimum, is dan nog te hoog gegrepen. En die paar ouderlingen die er dan zijn, moeten zich wel beperken, willen ook zij niet kerkelijk burn-out raken.

En het gebeurt ook wel dat er zoveel ingrijpende dingen in de kerk aan de orde zijn, dat het gewone werk als huisbezoeken er domweg bij inschiet.

Als ik dan zeg: terug naar de basis, naar het eigenlijke werk, dan kan dat goedkoop klinken, heen walsend over allerlei concrete moeiten en problemen. Zo bedoel ik het niet. Ik denk wel dat ouderlingen er in de eerste plaats voor zijn om de wijk in te gaan. Huisbezoeken te doen. Daarvoor worden ze geroepen (eerste taak), en vaak hoor je ook van henzelf: laat mij maar de wijk ingaan.

Ook predikanten?

Geldt dit alleen voor ouderlingen? Gaan predikanten ook mee op huisbezoek?

Volgens het formulier voor bevestiging van predikanten komen ook predikanten bij gemeenteleden thuis. Zij verkondigen daar het Woord, bezoeken gemeenteleden en vertroosten zieken.

Predikanten doen dus ook aan huisbezoek, al heeft de KO er (gelukkig?!) niets over vastgelegd. Er zijn kerken, waar de predikant een deel van de 'gewone' huisbezoeken meemaakt, samen met een ouderling. En daar is iets voor te zeggen. Je komt dan als predikant niet alleen maar bij de - vergeef me de term - moeilijke gevallen. Maar het moet wel kunnen. Er ligt zoveel op het bordje van predikanten, dat pastoraat er nog wel eens bij inschiet. En zeker de 'gewone' bezoeken worden dan als eerste geschrapt. Die zijn immers het minst urgent?

Dat is natuurlijk maar zeer de vraag, wil je tenminste over de volle breedte voeling houden met de gemeente. Daarom ook sprak een synode in Friesland uit, in 1652: predikanten zijn censurabel (!), die de visitaties (bezoeken) van haar gemeente verzuimen en verlaten.

Waar ouderlingen en predikanten in hun bezoeken meestal hun eigen programma volgen, is regelmatig overleg en afstemming noodzakelijk. Dan houd je elkaar op de hoogte, en kun je bezoeken spreiden en op elkaar afstemmen. Wijkoverleg, soms met een bezoeksrooster erbij, heb ik dan ook nooit verloren tijd gevonden.

Alleen?

Feit blijft, dat het huisbezoek iets is van de ouderlingen. Zij doen dat in veel gemeenten met z'n tweeën. Het heeft dan meer een officieel karakter. De argumenten om samen op huisbezoek te gaan

zijn bekend: je kunt elkaar helpen (twee weten meer dan één) en je hebt er een getuige bij, en zeker bij een officiële rapportage is dat belangrijk. Toch zal dat laatste alleen van belang zijn bij vermaan- en tuchtbezoeken. Dat je dan samen komt, is belangrijk, ook ter bescherming van elkaar, maar gelukkig zijn verreweg de meeste huisbezoeken andere bezoeken.

Er zijn ook argumenten te bedenken om wél alleen op huisbezoek te gaan. Een gesprek één op één kan makkelijker vertrouwelijker worden. En omdat je als ouderling alleen in je eigen wijk komt, heb je meer tijd om vaker bij de mensen te komen, mogelijk zelfs vaker dan één keer per jaar huisbezoek te brengen.

Daarnaast: als predikanten hun bezoeken alleen brengen, is er op dit punt dan principieel verschil tussen een predikant en een ouderling?

Ongetwijfeld is er nog veel meer te zeggen over alleen op huisbezoek gaan, of met z'n tweeën. Voors en tegens moet je in elke situatie tegen elkaar afwegen en vooral ook als kerkenraad met elkaar bespreken.

Belangrijk is, dat je als ouderling je eigen wijk goed leert kennen en dat je door regelmatig te komen (officieel huisbezoek en daarbuiten) een min of meer vertrouwelijke band kunt opbouwen met dat gedeelte van de gemeente, dat jou is toevertrouwd.

Tot slot nog een paar punten om eens over na te denken of verder te praten:

- Gebruik voor het huisbezoek geen vast thema, of, als je dat toch wilt, gebruik dan een schriftgedeelte als thema. Huisbezoek is niet bedoeld om te praten over een onderwerp (waarbij je zelf buiten schot kunt blijven), maar om door te spreken over het persoonlijk leven met de Here.
- Probeer jongeren vanaf een jaar of 16, 17 apart te bezoeken. Als ze erbij zijn, samen met hun ouders, is dat prima, maar voor jongeren is persoonlijke aandacht misschien nog wel belangrijker. En die krijgen ze, als je ze apart benadert.
- Betrek jongere kinderen actief bij het huisbezoek, door bijvoorbeeld het eerste gedeelte voor hen te reserveren. Aandacht is meer dan: waar zit je op school en vind je het leuk?
- Bovenstaand artikel is geschreven vanuit de bestaande ambtelijke en gemeentelijke structuur. Wanneer een gemeente anders gestructureerd wordt en er bijvoorbeeld kleinere kringen in plaats van wijken ontstaan, verschuift heel makkelijk de plaats en de taak van de ouderlingen, en dus ook hun bezoekwerk. Ik ben daar onvoldoende van op de hoogte. Ik zou wel eens willen weten hoe ambtsdragers die te maken hebben met een andere opzet van ambtelijk werk, hun ambt en de invulling daarvan ervaren. Mogelijk kunnen we daar in de toekomst via deze rubriek nader over schrijven.